

UDK: 347.44:796.078(494)

347.44:796.078(430)

347.44:796.078(436)

342.72/.73::796.078

(Originalni rad / Original scientific paper)

NEKI ASPEKTI ZAŠTITE LIČNIH PRAVA I SLOBODE UGOVARANJA SPORTISTA U ŠVAJCARSKOM, NEMAČKOM I AUSTRIJSKOM PRAVU

Milan Ječmenić¹

Poslovni i pravni fakultet Univerziteta MB u Beogradu, Srbija

Bekir Dudić²

Poslovni i pravni fakultet Univerziteta MB u Beogradu, Srbija

Stevo Škrbić³

Univerzitet PIM, Banja Luka, BiH

APSTRAKT

Bez podvrgavanja regulativi sportskih federacija, sportistima je participacija na organizovanom sportu uskraćena. Sportisti se vezuju na regulativu sportskih federacija tzv. ugovorima o prihvatanju regulative sportskih federacija. Regulativa sportskih federacija po običaju sadrži i pravila kojima se uređuju marketinške aktivnosti i to tako da važi potpuna zabrana individualnih marketinških aktivnosti sportista, ili su one znatno sužene. To praktično ima za posledicu ako ne ukidanje, onda sigurno u velikoj meri sužavanje slobode sklapanja ugovora sportista. Isto, sportske federacije obavezuju sportiste da njima i njihovim ugovornim partnerima ustupe lična prava na ekonomsko eksploatisanje. Je li ovakva regulativa sportskih federacija dopuštena i ako jeste, pod kojim uslovima, predmet je autorovog zanimanja. Pitanje se razmatra sa aspekta švajcarskog, nemačkog i austrijskog prava.

Ključne reči: sloboda ugovaranja, ugovori o snabdevanju sportskom opremom, regulativa sportskih federacija.

---

¹⁾ milanjecmenic@yahoo.com

²⁾ b.dudic@hotmail.com

³⁾ stevo.skrbic@gmail.com

UVOD

Profesionalni sportisti uz ostvarenje na sportskom, profesionalnom planu, imaju za cilj i ostvarenje na ekonomskom planu. Jednostavnim rečnikom, imaju za cilj što je moguće veću zaradu. Pored prihoda koje ostvaruju baveći se sportom, dakle svojom profesijom, naravno da su zainteresovani i za dodatnu zaradu. Jedna od mogućnosti koja im je na raspolaganju je ekonomska eksploatacija ličnih prava (po pravilu imena i lika). To se realizuje putem tzv. ugovora o snabdevanju sportskom opremom i ugovora o reklamiranju. U prvom slučaju sportista od svog snabdevača dobija sportsku opremu i novac, pri čemu za uzvrat preuzima obavezu nošenja i promovisanja samo i isključivo sportske opreme svog snabdevača. U drugom slučaju sportista dobija novac za promovisanje produkata koji ne pripadaju svetu sporta, i po pravilu prepušta ugovornom partneru svoja lična prava za primenu u reklamne svrhe.

Sportske federacije za realizaciju sportskih ciljeva utvrđenih statutima itekako su upućena na dodatne izvore finansija. Tako da i one zaključuju ugovore o snabdevanju sportskom opremom (recimo za potrebe nacionalnog tima) i ugovore o reklamiranju. Tu su one konkurenti sa sportistima. Dve su činjenice nesporne. Prvo, sportske federacije imaju po pravilu poziciju monopoliste u sportskoj grani. Drugo, bez podvrgavanja regulativi sportskih federacija, sportistima je participacija na organizovanom sportu uskraćena. Kako sportisti po pravilu nisu članovi sportskih federacija, vezuju se sportisti na regulativu sportskih federacija raznim ugovornim modalitetima, koji se jednim imenom mogu okarakterisati kao tzv. ugovori o prihvatanju regulative sportskih federacija. Regulativa sportskih federacija po običaju sadrži i pravila kojima se uređuju marketinške aktivnosti i to tako da važi potpuna zabrana individualnih marketinških aktivnosti sportista, ili su one znatno sužene. To praktično ima za posledicu ako ne ukidanje, onda sigurno u velikoj meri sužavanje slobode sklapanja ugovora sportista. Isto, sportske federacije obavezuju sportiste da njima i njihovim ugovornim partnerima ustupe lična prava na ekonomsko eksploatisanje. Je li ovakva regulativa sportskih federacija dopuštena i ako jeste, pod kojim uslovima, predmet je autorovog zanimanja. Pitanje se razmatra sa aspekta švajcarskog, nemačkog i austrijskog prava.

Pravna situacija u Švajcarskoj

Švajcarske nacionalne granske sportske federacije sklapaju sa profesionalnim sportistima (samostalnim profesionalnim sportistima i profesionalnim

sportistima članovima reprezentacije) ugovore. Ovi ugovori pojavljuju se u tri oblika. Najpre, kao pojedinačni ugovor. Ovim se ugovorom uređuje pojedinačni pravni odnos između nacionalne granske sportske federacije i profesionalnog sportiste. Rezervisani su ovi ugovori za vrhunske sportske zvezde i izuzetno su retki. Zatim su tu tzv. atletske sporazumi. Radi se ovde o jedinstvenom, pismenom formularnom ugovoru, koji sastavlja nacionalna granska sportska federacija kojim se obezbeđuje vezivanje sportiste na regulativu nacionalne granske sportske federacije. Dakle, detaljno regulisanje pravnog odnosa između nacionalne granske sportske federacije i profesionalnih sportista u jednoj sportskoj grani. I na kraju, tzv. atletske izjave. Njihovo potpisivanje uslov je za dobijanje dozvole za učešće na sportskom događaju u organizaciji nacionalne granske sportske federacije. I atletske izjave jesu ugovori. Sklapaju se tako što sportista potpisuje formular atletske izjave koji sastavlja nacionalna granska sportska federacija, i kojim se između ostalog obavezuje na poštovanje njene regulative, koji zajedno sa prijavom za učešće na sportskom događaju predaje nacionalnoj granskoj sportskoj federaciji, koja ih prihvata i obavezuje se da sportisti dozvoli učešće na takmičenju. Svi ovi ugovori obezbeđuju vezivanje sportista na regulativu nacionalne granske sportske federacije. U nastavku, mi ćemo se ograničiti isključivo na atletske sporazume.

Odmah na početku, mora se ukazati na to, da za profesionalne sportiste postoji faktička prinuda na sklapanje atletske sporazuma. Naime, nacionalne granske sportske federacije, svoje usluge, koje su profesionalnom sportisti neophodne (nominacija i selekcija za reprezentaciju, olimpijske igre, međunarodna takmičenja...) vezuju za sklapanje atletske sporazuma. Dakle, ako profesionalni sportista hoće svojim zanimanjem da se bavi na međunarodnom nivou, moraće da prihvati atletske sporazum.

Za pitanja koja nas interesuju, važno je da atletske sporazumi sadrže odredbu o podvrgavanju sportista regulativi nacionalne granske sportske federacije, kao i odredbe koje se tiču marketinških aktivnosti, bilo da su one sastavni deo samog formularnog atletske sporazuma, bilo da se nalaze u regulativi nacionalne granske sportske federacije, kojoj se sportista podvrgava. Kao po pravilu, predviđa se da je sportista obavezan na nastup samo u sportskoj odeći dobijenoj od nacionalne granske sportske federacije (koju ova pak dobija od svojih ugovornih partnera iz ugovora o snabdevanju sportskom opremom, pa se na taj način uskraćuje sportisti sklapanje sopstvenih ugovora o snabdevanju sportskom opremom), zatim da je sportista obavezan na sudelovanje u marketinškim merama u korist nacionalne granske sportske federacije i njenih ugovornih partnera iz

ugovora o snabdevanju sportskom opremom i ugovora o reklamiranju, da sportista prepušta nacionalnoj granskoj sportskoj federaciji svoja prava ličnosti na ekonomsku eksploataciju, i na kraju, ograničava se sportisti mogućnost sklapanja sopstvenih ugovora o reklamiranju (tako što recimo podležu odobrenju nacionalne granske sportske federacije), ili se takva mogućnost potpuno uskraćuje. Dakle, sve u svemu, očigledno ograničenje slobode sklapanja ugovora sportista.

Ovde su u koliziji dva nesporna cilja. Profesionalni sportisti, pored cilja ostvarenja na sportskom planu, imaju takođe za cilj ostvarenje na ekonomskom planu, recimo kroz sticanje zarade putem komercijalizacije svojih prava ličnosti (Prnjat, 2022). Nacionalne granske sportske federacije za cilj imaju realizaciju svojih statutarnih ciljeva (razvoj i promocija sportske grane i stvaranje i osiguranje jedinstvenih okvirnih uslova za sve sportiste u sportskoj grani), za šta su oni nesumnjivo upućeni i na dodatne prihode iz marketinških aktivnosti (Adolphsen, 2012). Postavljaju se dva pitanja. Prvo, pod kojim pretpostavkama u švajcarskom pravu nacionalna granska sportska federacija može ekonomski da eksploatiše lična prava sportista? Drugo, jesu li u švajcarskom pravu dopuštena ograničenja sopstvenih reklamnih aktivnosti sportista nametnuta od nacionalne granske sportske federacije?

Da bi odgovorili na postavljena pitanja, moramo poći od sledećih činjenica. Prvo, slobodu sklapanja ugovora imaju kako sportisti, tako i nacionalne granske sportske federacije. Drugo, nacionalne granske sportske federacije u svojoj sportskoj grani imaju poziciju monopoliste. Treće, mora se uzeti u obzir i autonomija udruženja. Autonomija udruženja opisuje se kao pravo samoodređenja koje udruženju (u našem slučaju nacionalnoj granskoj sportskoj federaciji) daje pravo da društveni život u udruženju samostalno i obavezujuće uredi, naravno u granicama prinudnih propisa i privatne autonomije. Tako bi nacionalna granska sportska federacija imala pravo da detaljno uredi jednu sportsku granu, između ostalog, da donese pravila o marketinškim aktivnostima. Ipak, važi da je autonomija nacionalne granske sportske federacije utoliko veća, što je doneto pravilo uže povezano sa samom sportskom aktivnošću, dok je ona manja ako se doneto pravilo udaljava od same sportske aktivnosti i interveniše u prava trećih (recimo lična prava i marketinška prava sportista). I kao četvrto, zaštita prava ličnosti. Tako je u Građanskom zakoniku Švajcarske, u članu 28, stav 2, propisano da je povreda ličnih prava protivpravna, sem ako nije pokrivena kroz pristanak povređenog, postojanjem pretežnijeg privatnog, ili javnog interesa, ili zakonom (Cherkeh, 2004).

Ukoliko nacionalna granska sportska federacija želi ekonomski da eksploatiše lična prava sportista, morala bi, ili da dokaže postojanje svog pretežnijeg privatnog interesa (što nesumnjivo neće moći da učini), ili da pribavi pristanak sportiste. Druga varijanta je, kao što smo videli, u opticaju. Atletski sporazumi, sadrže klauzule o ustupanju ličnih prava sportista na ekonomsku eksploataciju nacionalnoj granskoj sportskoj federaciji. Ipak, ne smemo zaboraviti monopolistički položaj nacionalne granske sportske federacije u sportskoj grani i faktičku prinudu sportiste na sklapanje atletskih sporazuma. Tako, Obligacioni zakonik Švajcarske, u članu 21, stav 1, predviđa da ako se ugovorom između obaveza ugovarača uspostavlja očigledna nesrazmera, što je posledica iskorišćavanja nužde, neiskusnosti, ili lakomislenosti drugog ugovarača, ovaj ima pravo da raskine ugovor i da traži vraćanje datog (Heermann, 2010). Tako, jedan atletski sporazum bi mogao biti jednostrano neobavezujući, ako zbog monopolističke pozicije nacionalne granske sportske federacije postoji objektivno očigledna nesrazmera između obaveza ugovarača i ako subjektivno za sportiste potpisivanje atletskog sporazuma čini se kao manje zlo, jer u suprotnom neće moći da sudeluje na sportskom događaju.

Nema sumnje u Švajcarskoj, kao uostalom i svuda, da profesionalni sport predstavlja komercijalnu delatnost i da regulativa sportskih federacija itekako komercijalne efekte može imati. Zato regulativa nacionalnih granskih sportskih federacija koja ima ekonomske efekte ne može izmaći primeni švajcarskog Saveznog zakona o kartelu i drugim ograničenjima tržišne utakmice. Marketinška regulativa definitivno ispunjava ovaj uslov. Nacionalne granske sportske federacije i samostalni profesionalni sportisti ispunjavaju uslove da se tretiraju kao učesnici na tržištu u skladu sa članom 2, stav 1, Saveznog zakona o kartelu i drugim ograničenjima tržišne utakmice, po kome, kao učesnici na tržištu važe svi ponudoci i potražiocci dobara i usluga u ekonomskom procesu, bez obzira na njihovu pravnu ili organizacionu formu. Nacionalne granske sportske federacije i sportisti su definitivno međusobno konkurenti kao ponudoci na tržištu pružanja reklamnih usluga na sportskom događaju. Član 7, stav 1, Saveznog zakona o kartelu i drugim ograničenjima tržišne utakmice zabranjuje zloupotrebu vladajuće pozicije na tržištu. Da li monopolistička nacionalna granska sportska federacija kroz nametanje ograničenja individualnih marketinških aktivnosti sportista u atletskim sporazumima, ili svojoj regulativi, zloupotrebljava monopolistički položaj, procenjuju švajcarski pravници na osnovu opsežnog odmeravanja obostranih interesa uz poštovanje principa proporcionalnosti. Kriterijumi su recimo da li nacionalna granska sportska federacija ograničenjima individualnih

marketinških aktivnosti sportista ima za cilj da osigura sebi prihode za realizaciju čisto sportskih ciljeva, ili se pak radi o zaštiti njenih i komercijalnih interesa njenih ugovornih partnera, kao i to, da li, i kakvu kontračinidbu od nacionalne granske sportske federacije dobija sportista na ime pristajanja na ograničenja sopstvenih marketinških aktivnosti i da li je kontračinidba proporcionalna ograničenjima individualnih marketinških aktivnosti.

Smatraju švajcarski pravnici dopuštenim obavezivanje sportista na nastup na internacionalnim sportskim događajima isključivo u opremi dobijenoj od nacionalne granske sportske federacije, dok su potpune zabrane individualnih reklamnih aktivnosti, ili ograničenja individualnih reklamnih aktivnosti koja se tiču privatne sfere sportista, dakle van sportskih događaja, zabranjene (Reimann, 2003). Sportistima, dakle, moraju biti dozvoljene u nekoj meri individualne reklamne aktivnosti na sportskom događaju, pri čemu važi pravilo, da što su veća ograničenja individualnih reklamnih aktivnosti sportista, to sportistima mora pripasti srazmerno veći deo zarade ostvarene po osnovu reklamnih aktivnosti nacionalne granske sportske federacije. Smatra se takođe dopuštenim obavezivanje sportiste na sudelovanje u marketinškim merama u korist ugovornih partnera nacionalne granske sportske federacije iz ugovora o reklamiranju i ugovora o snabdevanju sportskom opremom, uz uslov primerenog obeštećenja i ukoliko se marketinške mere realizuju u kontekstu reprezentacije, a ne u kontekstu pojedinačnog sportiste.

Ako su u atletskim sporazumima implementirana protivpravna ograničenja individualnih marketinških aktivnosti sportista, i sportista ne pristane na zaključenje ugovora, te mu zbog toga ne bude dozvoljeno učešće na sportskom događaju, može se na sudu poništiti dotična regulativa, a nacionalna granska sportska federacija obavezati na nadoknadu štete sportisti.

Pravna situacija u Nemačkoj

Sportista Armin Bittner, nakon što je odbio da odustane od realizacije svojih individualnih ugovora o reklamiranju na sportskom takmičenju, bio je izbačen iz reprezentacije. Nakon toga, pokrenuo je pred sudom postupak za donošenje privremenog naloga protiv odluke Ski federacije Nemačke o izbacivanju iz reprezentacije. Spor je okončan poravanjem van suda. Julia Jung sukobila se sa Plivačkom federacijom Nemačke tokom plivačkog prvenstva Evrope (Heermann, 2005). Nastojao je njen sportski agent na realizaciji njenog individualnog ugovora o reklamiranju, ali bez isplate obeštećenja Plivačkoj federaciji Nemačke.

Plivačka federacija Nemačke uskratila je odobrenje, uz obrazloženje da su marketinška prava ustupljena jednoj marketinškoj kompaniji. Prema ovoj, obavezali su se na reklamu za glavnog sponzora. Individualni ugovori o reklamiranju, pa makar bili oni u skladu sa pravilima Plivačke federacije Evrope, mogući su samo uz odobrenje Plivačke federacije Nemačke i uz obeštećenje, naročito zato što je Plivačka federacija Nemačke upućena na dodatne prihode radi realizacije svojih statutarnih ciljeva. Sukob nije završio na sudu, ali u novinama da. Anni Friesinger i Claudia Pechstein bile su pod pritiskom da odustanu od realizacije svojih individualnih ugovora o snabdevanju sportskom opremom. Bilo im je zaprećeno da neće moći da učestvuju na sportskim takmičenjima, kao i izbacivanjem iz reprezentacije. Poznat je i sukob fudbalera Nemačke reprezentacije i Fudbalske federacije Nemačke oko prava na izbor kopački. Naime, fudbaleri su pretili bojkotom, ukoliko im se ne dozvoli da na sportskom takmičenju nastupaju u kopačkama svojih snabdevača sportskom opremom. Dakle, i ovde su sportisti insistirali na realizaciji njihovih individualnih ugovora o snabdevanju sportskom opremom.

Jesu li ova ograničenja slobode sklapanja ugovora za sportiste, koja nameću sportske federacije, u nemačkom pravu dopuštena? Odgovor na ovo pitanje sledi u okviru provere regulative sportskih federacija u pogledu prikladnosti njihove sadržine. Smatra se ova provera neophodnom, jer zbog monopolističkog položaja koji poseduju sportske federacije u organizovanju sportskih takmičenja, participiranje na organizovanom sportu, bez podvrgavanja regulativi sportskih federacija, je neostvarljivo. Prema presudi Saveznog vrhovnog suda, predmet provere sadržine je regulativa sportske federacije koja organizuje sportski događaj, dakle, u velikoj meri standardizovana sportska i takmičarska pravila koja donose sportske federacije koje su nadležne za konkretnu vrstu sporta. Regulativa sportskih federacija po pravilu je razbacana u različitim pojedinačnim pravilnicima, ali ipak, opštost formulacije Saveznog vrhovnog suda (Nagel, 2012), ne dopušta niti malo sumnje u to, da sudskoj proveru sadržine podležu svi delovi regulative sportskih federacija koji regulišu odnos između sportista, kao učesnika sportskog takmičenja i sportske federacije kao organizatora sportskog takmičenja.

Provera sadržine regulative sportskih federacija kojima se uređuje odnos između sportske federacije koja organizuje sportski događaj i sportista članova sportske federacije (radi se o posrednom članstvu sportista u sportskoj federaciji preko članstva u njihovom sportskom udruženju) koji na tom sportskom događaju sudeluju bazira se na članu 242 Nemačkog građanskog zakonika. Prema njemu, dužnik je obavezan, činidbu tako da ispuni, kako to savesnost i poštenje, sa

obzirom na običaje u prometu, to zahteva. Ova provera znači kontrolu prikladnosti sadržine regulative sportskih federacija sa aspekta savesnosti i poštenja, tj. jedan vid provere njihove pravičnosti, pri čemu se ona ne ograničava samo na isključenje samovolje i grube nepravičnosti, već zahteva potvrdu, da upitna regulativa kroz objektivne razloge može se opravdati, što opet traži sveobuhvatno odmeravanje obostranih interesa.

Na sportskom takmičenju u organizaciji sportske federacije, sudeluju i sportisti koji nisu članovi sportske federacije. Podvrgavaju se oni regulativi sportske federacije putem zaključenja tzv. ugovora o prihvatanju regulative. Postavilo se pitanje, da li bi u tom slučaju provera sadržine regulative sportske federacije kojima se uređuje odnos između sportske federacije koja organizuje sportski događaj i sportista koji nisu članovi dotične sportske federacije, trebalo da se zasniva na članu 242 Nemačkog građanskog zakonika, ili pak na odredbama Nemačkog građanskog zakonika (članovi 305-310) koje se odnose na opšte uslove poslovanja. Konkretno, radilo bi se u većini slučajeva o kontroli sadržine regulative sportskih federacija na osnovu člana 307 Nemačkog građanskog zakonika, po kome, nisu važeće klauzule opštih uslova poslovanja, ako one ugovornog partnera onog koji primenjuje opšte uslove poslovanja, protivno dobroj veri, neprimereno oštećuju, pri čemu, neprimereno oštećenje takođe može iz nejasne, ili nerazumljive odredbe opštih uslova poslovanja proizići (Wehner, 2011).

Savezni vrhovni sud u malopre pomenutoj presudi, izričito se izjasnio za član 242 Nemačkog građanskog zakonika, a protiv primene pravila Nemačkog građanskog zakonika o opštim uslovima poslovanja. U obrazloženju se navodi da za razliku od sportista članova sportske federacije, sportisti koji nisu članovi sportske federacije, nemaju ni posrednu mogućnost da utiču na donošenje i sadržinu regulative kojoj se podvrgavaju. Ipak, interes obe grupe na jednu objektivno prikladnu sadržinu ove regulative, dovoljno je zaštićen kroz sudsku kontrolu sa aspekta savesnosti i poštenja na osnovu člana 242 Nemačkog građanskog zakonika. Regulativa sportskih federacija u odnosu na sportiste koji nisu članovi sportske federacije ne predstavlja opšte uslove poslovanja (JečmeniĆ, 2023). Pravila o opštim uslovima poslovanja prilagođena su suprotstavljenim interesima primenjivača opštih uslova poslovanja i njegovih klijenata. To u samom startu ne odgovara odnosu između sportske federacije koja organizuje sportski događaj i sportista koji na tom sportskom događaju učestvuju (svejedno bili oni članovi, ili ne sportske federacije). Sportska federacija i sportisti ne slede fundamentalno suprotstavljene interese. Čak šta više, imaju oni zajednički interes koji se ogleda u održavanju jednog organizovanog i uređenog sportskog takmičenja (Eise-

nberger, 1998). Čak ni nesporna činjenica, da ova istosmernost interesa ne može povremene sporove između sportskih federacija i sportista, kao i između sportista samih, da isključi, ne može da ukine fundamentalnu razliku, da u području sporta, drugačije nego u području primene opštih uslova poslovanja, ne radi se o odnosu razmene činidbi sa, od samog starta, principijelno suprotstavljenim interesima, već o postavljanju pravila socijalno organizatorske prirode. Ukoliko se čak i prihvati da regulativa sportskih federacija zbog njenog karaktera (unapred formulisana od sportske federacije, a sportisti nečlanovi nemaju mogućnost da utiču na sadržinu), barem u pogledu sportista koji nisu članovi sportske federacije, mogla bi da se tretira kao opšti uslovi poslovanja, ipak bi primena pravila o opštim uslovima poslovanja došla u obzir samo sa ograničenjima i pod uzimanjem u obzir posebnosti sporta. U suštini, odgovaralo bi to samo primeni generalne klauzule člana 307 Nemačkog građanskog zakonika. Kako ovaj opet, samo kao izraz opšteg načela savesnosti i poštenja treba da se shvati, čini se ispravnijim, s obzirom na to da opšti uslovi poslovanja i sportska regulativa imaju veze sa potpuno različitim društveno činjeničnim kompleksom, posebnost sportske regulative da se uzme u obzir kroz sadržinsku kontrolu na osnovu člana 242 Nemačkog građanskog zakonika, a pravila koja se odnose na opšte uslove poslovanja da se koriste, samo ukoliko odgovaraju odnosu između sportske federacije koja organizuje konkretan sportski događaj i sportista koji na tom događaju učestvuju. Oštećenje sportista koji nisu članovi sportske federacije nije povezano sa proverom sadržine regulative sportskih federacija na osnovu člana 242 Nemačkog građanskog zakonika, jer u pogledu prikladnosti regulative sportskih federacija kojom one uređuju odnos sa sportistima koji nisu njihovi članovi, ne mogu se postaviti nikakvi manje stroži standardi od onih koji bi važili u slučaju provere sadržine na osnovu pravila koja se odnose na opšte uslove poslovanja, ili u slučaju provere sadržine regulative sportskih federacija kojom one uređuju odnos sa sportistima koji su njihovi članovi.

U nemačkoj pravnoj literaturi, čini se ipak, da je vladajuće mišljenje, koje ide u pogledu primene pravila o opštim uslovima poslovanja na odnos između sportske federacije koja organizuje sportski događaj i sportista koji nisu njeni članovi, a na tom sportskom događaju učestvuju. Prema jednom mišljenju, obrazlaže se stav time, da regulativa sportskih federacija sadrži veliki broj pravila, kod kojih o istosmernosti interesa sportske federacije i sportista ne bi se moglo govoriti. Naročito ovo važi za regulativu dopuštenosti individualnih reklamnih aktivnosti sportista na sportskom takmičenju. Takva regulativa, prestaje da bude čisto regulisanje neposrednog sportskog događaja, čim ona ne reguliše samo, da li i u

kojoj formi reklama na sportskom terenu je dozvoljena, već i ko može da reklamira na sportskom događaju i ko od ostvarenih prihoda profitira (Philipp, 2004). U takvom slučaju, izlazi sportska federacija iz okvira pukog uređenja sportskog događaja i prelazi na komercijalni nivo, na kome pak, su sportska federacija i sportisti međusobno konkurenti.

Prema drugom mišljenju iznetom u Nemačkoj pravnoj literaturi, zbog rastuće komercijalizacije u sportu, barem u profesionalnom sportu ne može se više polaziti od istosmernosti interesa sportskih federacija i sportista. Tako, predstavlja nominacija sportiste za jedno sportsko takmičenje od strane sportskog saveza jednostranu činidbu (Nikolić, 2022). Ali, ukoliko se nominovani sportista za kontračinidbu obaveže, što nije redak slučaj, da na sportskom takmičenju nosi samo sportsku opremu koju mu na raspolaganje stavi sportska federacija (dakle, upravo ne sportsku opremu svog snabdevača), a koju ova opet dobija od svog snabdevača sportskom opremom i/ili prepusti sportskoj federaciji njegova prava ličnosti na ekonomsku eksploataciju (dakle, odriče se svojih individualnih reklamnih aktivnosti), neće se moći niti suprotstavljenost interesa, niti odnos razmene činidbi osporiti. U takvim slučajevima definitivno se ne radi više o postavljanju normi socijalno organizatorske prirode. Profesionalni sportisti poseduju izuzetan lični marketinški potencijal, a u njegovoj maksimalnoj realizaciji ograničavaju se upravo ugovorima o prihvatanju regulative sportskih federacija. Dakle, u konkurenciji su opravdani marketinški interesi kako sportskih federacija, tako i sportista. Ukoliko se kod ugovora o prihvatanju regulative sportskih federacija, ni o kakvom individualnom ugovoru, već o za veliki broj ugovora unapred formulisanim ugovornim uslovima, radi, nameće se samo po sebi, primena pravila koja se odnose na opšte uslove poslovanja. Sa ovim mišljenjem moraćemo se složiti, jer to je očigledno pitanje okolnosti pojedinačnog slučaja, da li provera sadržine regulative sportskih federacija kojoj se sportisti koji nisu članovi sportske federacije putem ugovora o prihvatanju regulative podvrgavaju, podleže članu 242 Nemačkog građanskog zakonika (ukoliko se radi o individualno ispregovaranom ugovoru o prihvatanju regulative), ili pravilima koja se primenjuju na opšte uslove poslovanja (kod ugovora o prihvatanju regulative radi se o unapred formulisanim ugovornim uslovima koji se primenjuju za veliki broj ugovora). Ipak, ovo teorijsko razmatranje, u situaciji koja nas interesuje, ne bi trebalo da ima značajne praktične posledice. Naime, u ovom slučaju od pravila koja se odnose na opšte uslove poslovanja, dolazi u obzir primena jedino člana 307 Nemačkog građanskog zakonika, što će se u osnovi svoditi na odmeravanje obostranih interesa na načelu savesnosti i poštenja.

Kako se radi o sportskim federacijama koje po pravilu imaju monopolistički položaj na tržištu sportskih događaja, u obzir dolazi primena Zakona protiv ograničenja tržišne utakmice. Tako, članom 19, stavom 2 ovog zakona, zabranjeno je učesniku koji ima vladajuću poziciju na tržištu, bez obzira da li je on ponudilac, ili potražilac određene vrste robe, ili usluga, da druge učesnike na tržištu, direktno, ili indirektno, nepravično ometa, ili bez objektivno opravdanih razloga, direktno, ili indirektno, drugačije tretira, nego istovrsne učesnike na tržištu. Procena, da li je to slučaj, vrši se na osnovu sveobuhvatnog vaganja obostranih interesa, kao i uzimanjem u obzir cilja ovog zakona koji je usmeren na slobodu tržišne utakmice. Adresat pomenute norme, ima obavezu da uzme u obzir slobodu konkurentskih aktivnosti drugih učesnika na tržištu. Zato, ponašanje monopolističke sportske federacije, samo tada, kao objektivno primereno može da se proceni, ako ona u odnosu prema sportistima, takođe i kod ostvarivanja svojih razumnih komercijalnih ciljeva, na najblaže sredstvo se ograniči, to znači, sredstvo, koje u najmanjoj mogućoj meri oštećuje mogućnosti konkurentskih aktivnosti sportista.

Standardi za proveru sadržine regulative sportskih federacija su dakle, članovi 242 i 307 Nemačkog građanskog zakonika (sadržinska kontrola) i član 19 stav 2 Zakona protiv ograničenja tržišne utakmice (kontrola zakonitosti). Nemački pravници, na osnovu postavljenih standarda, sprovode opsežno vaganje obostranih interesa, pri čemu polaze od toga, da su kako interesi sportskih federacija, tako i interesi sportista, dostojni zaštite. I sportske federacije i sportisti poseduju pravo na razvoj, koje obuhvata mogućnost komercijalnog iskorišćavanja delatnosti sportskih federacija i sportista. Niti jedan, niti drugi interes nisu toliko u prvom planu, da bi jedan od njih mogao biti potpuno potisnut, jer obe strane pružaju jednaki doprinos marketinškom uspehu sportskog takmičenja, tako da rešenje ne sme privilegovati niti sportske federacije, niti sportiste. Dakle, obe strane imaju pravo da realizuju reklamne aktivnosti na sportskom takmičenju. Tako, smatraju nemački pravници, nevažećom regulativu sportskih federacija koja sadrži zabranu reklamnih aktivnosti sportista, osim ako sportska federacija ne obešteti sportistu, recimo tako što sportista ima pravo na udeo u dobiti ostvarenoj po osnovu reklamnih aktivnosti sportske federacije. Isto tako, nevažeća bi bila regulativa sportskih federacija, kojom se dozvoljavaju individualne marketinške aktivnosti, ali uz obeštećenje sportskoj federaciji, koje treba da plati sportista, ili njegov ugovorni partner iz individualnih ugovora o reklamiranju i ugovora o snabdevanju sportskom opremom (Thaler, 2007).

Ukoliko je regulativa sportskih federacija kojom se uređuju marketinške aktivnosti na sportskom događaju nevažeća, sportisti na nju nisu vezani. Faktičko sprovođenje nevažeće regulative, ili izricanje predviđenih sankcija za nepoštovanje iste, ima za posledicu obavezu sportske federacije da sportistima nadoknadi tako pretrpljenu štetu. Faktičko sprovođenje pravno nevažeće zabrane reklamnih aktivnosti, prouzrokuje za sportske federacije i obavezu nadoknade štete ugovornim partnerima sportista.

Drugo je pitanje, pravo sportskih federacija da ekonomski eksploatišu prava ličnosti (po pravilu sliku i ime) sportista učesnika sportskog događaja u organizaciji sportske federacije. Za to, sportska federacija mora dobiti dozvolu sportiste. Pravo na sopstvenu sliku zaštićeno je članom 22 Zakona o autorskim pravima na delima likovne umetnosti i fotografiji, prema kome, slike se mogu širiti i javno prikazivati samo uz saglasnost prikazane osobe. Pravo na sopstveno ime regulisano je u članu 12 Nemačkog građanskog zakonika i štiti od osporavanja imena i prisvajanja imena. Za pitanje koje nas interesuje, dolazi u obzir prisvajanje imena, koje postoji ako neko tuđe ime neovlašćeno koristi i kroz to zaštite vredan interes drugog povredi, kao i jednu zabunu stvori. Zaštićen je i nadimak, ukoliko između nadimka i sa nadimkom označene osobe postoji korelacija. Tako je nemački sud u jednom sporu odlučio, da nadimak Schweini, koji nosi nemački fudbaler Bastian Schweinsteiger, zakonski zaštićeno individualizovano ime je i ne može se bez dozvole koristiti u vezi sa jednim proizvodom. Zabuna je u ovom slučaju postojala u prividu, da je fudbaler, upotrebu njegovog imena odobrio.

U nastavku ćemo prikazati na koji način Fudbalska federacija Nemačke obezbeđuje dozvolu za ekonomsku eksploataciju prava ličnosti sportista. Fudbalska federacija Nemačke sklapa ugovor sa Ligaškim savezom, kojim Ligaški savez preuzima obavezu ustupanja fudbalera za reprezentaciju, a reprezentivci ustupaju Fudbalskoj federaciji Nemačke svoja lična prava, dok se Fudbalska federacija Nemačke obavezuje na isplatu 15-30% godišnje ostvarenih prihoda na osnovu marketinških aktivnosti u vezi reprezentacije Ligaškom savezu, kao i na isplatu fudbalskim klubovima na ime obeštećenja za ustupanje fudbalera. Statutom Ligaškog saveza, preuzimaju fudbalski klubovi obavezu poštovanja regulative Fudbalske federacije Nemačke, između ostalog i gore pomenut ugovor. Tako fudbalski klubovi daju saglasnost za komercijalno iskorišćavanje ličnih prava fudbalera od Fudbalske federacije Nemačke. Ovaj neprekinuti niz prenošenja ličnih prava fudbalera, preko ugovora o radu na klub, zatim na Ligaški savez i na kraju na Fudbalsku federaciju Nemačke smatra se pravno dopuštenim.

Pravna situacija u Austriji

Austrijska pravna literatura daje nam primere iz skijanja. Na vrhu sportske piramide u skijanju, nalazi se Internacionalna ski federacija. Njeni članovi su nacionalne ski federacije, u ovom slučaju Ski federacija Austrije. Prijem u članstvo podrazumeva priznanje regulative Internacionalne ski federacije, usklađivanje sopstvene regulative sa regulativom Internacionalne ski federacije, kao i preuzimanje obaveze obezbeđenja sprovođenja i poštovanja regulative Internacionalne ski federacije na nižim nivoima sportske piramide (regionalne ski federacije, ski klubovi, sportisti).

Za sportiste, sudelovanje u ski događajima u organizaciji Internacionalne ski federacije (npr. svetsko prvenstvo), podrazumeva članstvo u Ski federaciji Austrije i naravno poziv u nacionalni tim Austrije, što opet od njega zahteva obavezivanje na poštovanje regulative kako Ski federacije Austrije, tako i Internacionalne ski federacije (Hohenbruck, 2013). Pre sudelovanja u ski događajima u organizaciji Internacionalne ski federacije, sportista potpisuje tzv. „Atletsku deklaraciju“, čime se obavezuje na poštovanje i podvrgavanje celokupnoj regulativi Internacionalne ski federacije primenjive na konkretan ski događaj.

Za temu našeg interesovanja, značajan je Takmičarski pravilnik Internacionalne ski federacije, konkretno, odredbe koje se tiču sponzorstva i oglašavanja. Tako, u načelu samo nacionalna ski federacija, u našem slučaju dakle, Ski federacija Austrije, ovlašćena je na sklapanje ugovora o reklamiranju i ugovora o snabdevanju sportskom opremom, a sportista daje dozvolu za ekonomsku eksploataciju njegovih prava ličnosti Ski federaciji Austrije. Sportista nema nikakvu mogućnost sklapanja sopstvenih ugovora o snabdevanju sportskom opremom, dok u pogledu sklapanja sopstvenih ugovora o reklamiranju, takva mogućnost načelno postoji, ali samo uz dozvolu Ski federacije Austrije. Ski federacija Austrije sklapa sa sportistima pozvanim u nacionalni tim Austrije ugovor kojim se uređuju međusobna prava i obaveze, a koji između ostalog sadrži i upravo pomenutu regulativu reklamnih prava.

Poznat je u Austriji slučaj u kome je akter bio Hubert Strolz, poznati austrijski ski sportista. Pregovarao je on sa zainteresovanom kompanijom o sklapanju sopstvenog ugovora o reklamiranju, dok je Ski federacija Austrije vodila pregovore o sklapanju ugovora o reklamiranju sa drugom kompanijom iz iste branše. Završilo se to tako, da je Ski federacija Austrije, davanje dozvole sportisti za sklapanje sopstvenog ugovora o reklamiranju, usloвила time, da ista kompanija sklopi ugovor o reklamiranju sa Ski federacijom Austrije, na šta dotična kompanija nije pristala.

Ski federacija Austrije, bez ikakve sumnje, je monopolista na tržištu ski sporta u Austriji. Sportisti, dakle nemaju mogućnost izbora. Ili će prihvatiti uslove Ski federacije Austrije, između ostalih i zaključenje ugovora kojima se sportistima ograničava sloboda sklapanja sopstvenih ugovora o reklamiranju i ugovora o snabdevanju sportskom opremom, dakle njihova sloboda da ekonomski eksploatišu sopstvena prava ličnosti, ili mogu da zaborave na nastup za nacionalni tim Austrije, a time i na ski događajima u organizaciji Internacionalne ski federacije.

Jesu li ova ograničenja dopuštena? Drugačije rečeno, predstavljaju li zloupotrebu monopolističke pozicije Ski federacije Austrije? Odgovor na to pitanje zahteva vaganje suprotstavljenih interesa, dakle interesa Ski federacije Austrije na jednoj strani i individualnih interesa sportista na drugoj strani. U čemu se sad ispoljavaju ovi suprotstavljeni interesi? Navodni cilj, koji ovim ograničenjima namerava Ski federacija Austrije da postigne je „isti uslovi i šanse za sve takmičare“. Očigledno je, čini nam se, da Ski federacija Austrije, ovim ograničenjima, takođe štiti i svoje ekonomske interese. Sportisti pak, poseduju vlastiti marketinški potencijal i svakako bi želeli da ga unovče sklapanjem sopstvenih lukrativnih ugovora o reklamiranju i ugovora o snabdevanju sportskom opremom.

Austrijski pravници, izgleda nam, donekle da daju prednost interesima Ski federacije Austrije. Smatra se da su navedena ograničenja dopuštena, uz uslov poštovanja prava ličnosti sportista, što se postiže obeštećenjem sportista od strane Ski federacije Austrije za ekonomsko eksploatisanje njihovih prava ličnosti. Navodi se, da ukoliko nacionalna granska sportska federacija u svom statutu, ili svojoj sportskoj regulativi pitanja pozivanja, uključenja i ostanka sportiste u nacionalnom timu, ili nominacije za međunarodna sportska takmičenja veže za potpisivanje ugovora od strane sportiste koji je unapred pripremljen od strane federacije i ukoliko taj ugovor sadrži regulativu reklamnih prava, mora se sportista prikladno obešteti za eksploataciju njegovih prava ličnosti, dakle mora mu se obezbediti učešće u podeli tako ostvarenih prihoda.

ZAKLJUČAK

Mi smo postavili generalno dva pitanja. Prvo, jesu li ograničenja slobode sklapanja ugovora sportista sadržana u regulativi sportskih federacija dopuštena? Drugo, pod kojim uslovima sportske federacije mogu ekonomski eksploatisati lična prava sportista? Učinili smo to radi kakvog takvog razgraničenja, međutim, po ovom pitanju, povlačenje preciznih granica je praktično nemoguće, usled preklapanja. Naime, ograničava se sloboda sklapanja ugovora sportista upravo

ograničavanjem mogućnosti ekonomske eksploatacije njihovih ličnih prava, što se opet postiže zloupotrebom monopolističke pozicije sportskih federacija. Sinhronizovano se ovde primenjuju pravila kojima se štite lična prava i pravila kojima se štiti tržišna utakmica. Tako, sportske federacije moraju poštovati lična prava sportista i ne smeju zloupotrebljavati svoju monopolističku poziciju. Praktično, za ekonomsku eksploataciju ličnih prava sportista moraju pribaviti njihov pristanak, ali ga ne smeju ishodovati zloupotrebom monopolističke pozicije. Što se pak, pitanja ograničenja individualnih marketinških aktivnosti sportista tiče, ni u ovom slučaju ne smeju sportske federacije zloupotребiti monopolističku poziciju. Na osnovu odmeravanja obostranih interesa, smatraju nemački i austrijski pravници čak i potpunu zabranu dozvoljenom uz adekvatno obeštećenje, dok švajcarski pravници ipak su mišljenja da sportistima u nekoj meri individualne marketinške aktivnosti svakako moraju biti dozvoljene.

LITERATURA

1. Adolphsen J., Nolte M. M., Lehner M., Gerlinger M., Sportrecht in der Praxis, Stuttgart, 2012;
2. Wehner F. B., „Zum Konflikt zwischen Individual- und TeamSponsoringverträgen am Beispiel des Musterarbeitsvertrages der DFL“, Seminar zum Sportrecht bei Prof. Dr. Peter Heermann, Wintersemester, 2011;
3. Eisenberger M., Berufssport und Recht, Die Rechtsbeziehung zwischen Sportverbänden, Sportlern und Sponsoren am Beispiel des Skirennsports, Wien, 1998;
4. Јечменић, М., Дудић, Б. М. (2023). Уговор о лећењу у Немачком грађанском законик у, Ревиија права јавног сектора, 3(1), 7–37.
5. Nagel S., „Sponsoring und Vermarktungsrechte der Sportler und der Verbände“, Causa sport, Nr. 1/2012;
6. Philipp P., Rechtliche Schranken der Vereinsautonomie und der Vertragsfreiheit im Einzelsport – Unter besonderer Berücksichtigung der Monopolstellung der Verbände, Zürich 2004;
7. Prnjat, A. B. (2022). Ksenija Atanasijević o etičkoj osnovi feminizma, Reči (Beograd), 14(15), 102-109. <https://doi.org/10.5937/reci2215102P>
8. Reimann C., Lizenz- und Athletenvereinbarungen zwischen Sportverband und Sportler, Frankfurt, 2003;